

u Pravopisu hrvatskoga jezika. Sad je zbrka za korisnike poprilična. Kako ćemo ju razriješiti? Ne preostaje nam drugo, nego da pregledamo sustavne odnose. A kad pogledamo sustav te tvorbe, onda ćemo vidjeti da se dugouzlazni naglasak osnove u izvedenica sufiksom *-lica* od glagola IV. vrste zamjenjuje kratkouzlaznim: *bùditi* > *bùdìlica*, *bùšiti* > *bùšìlica*, *mlátiti* > *mlàtilica*, pa tako onda i *mijésiti* > *mjèsilica*, a od ostalih je kao u osnove: *dròbiti* > *dròbilica*, *lútati* > *lútalica*, *zìjévatì* > *zìjévalica*, pa je tako i *mijésati* > *mijésalica*.

Ali kad sam već kod takvih primjera, u Marevićevu rječniku našao sam i *mijesilac* i *mijesitelj*, a *mjesilac* i *mjesitelj* nema. Budući da su na svojem abecednome mjestu, to ne će biti tiskarska pogrješka, ali valja reći da pogrješka jest. I ne gledajući kako je u drugim priručnicima, može se sa sigurnosti tvrditi da imenice na *-lac* i *-telj* imaju kratke slogove, obično kratkouzlazni naglasak, rjeđe kratkosilazni, pa stoga ne mogu imati dug slog, a onda ni dvoglasnik, pa tako treba biti i *mjesitelj* i *mjesilac*.

Stjepan Babić

OSVRTI

BILJEŠČICA O ODČESTIČNOJ TVORBI, KOLIKO JE IMA

Ponekad se veli da su čestice najneodređenija vrsta riječi. U starijim ih gramatikama nema (npr. u Maretićevoj 1899., Florschützovoj iz 1943., Brabec–Hraste–Živkovićevoj). u novijima se njima posvećuje veća ili manja pažnja, no sve se to najčešće svodi na ne više od nekoliko stranica opisa i popisa. To koliko se čestice opisuju ovisi i o kriteriju kojim se određuje što je to uopće čestica (jer ponekad se za neke priloge veli da su čestice, i obratno, tu su i poštapalice i još neke riječi). Zna se istači da čestice tvore ograničen skup riječi, kako je to npr. u Oblicima... u *Povijesnom pregledu...* (1991.; odjeljak o česticama napisao Stjepan Babić).

U *Tvorbi riječi u hrvatskom književnom jeziku* (21991.) Stjepan Babić dotakao se i nekih zanimljivih malih tvorbi – malih po djelovanju, po količini riječi polaznih i konačnih – od kojih je jedna tvorba riječi od čestica. I to je podosta ograničen skup riječi, jer nema svaka čestica i takvih novih izvedenica.

Imamo četiri odčestična glagola. Jedan dosta poznat takav glagol jest *opetovati*, od čestice *opet* (no neki to *opet* smatraju prilogom, pa bi onda to bio otpriložni glagol). Zatim su tu *dakati* i *dadakati*, s više ili manje pogrđnim značenjem – za upotrebu čestice *da* u nekim situacijama. No i to *da* neki smatraju prilogom. – Sličan je glagol *dalikati*, za upotrebu upitne čestice *da li*.

Sufiks *-kati* pojavljuje se u odčestičnoj tvorbi, i u svojoj je knjizi S. Babić zabilježio (t. 1749–50), uz odusključne glagole, ove koje bismo mogli vidjeti odčestičnima (ističem: ako polaznu riječ smatramo česticom): *hmkati*, *nukati*, *nutkati* (ako je od *nut*, *nuder*, no možemo to vidjeti i u vezi s *nuditi*).

Očito odčestični pridjev jest *tobožnji*, od *tobože*, no *tobože* možemo smatrati prilogom, pa onda ne bismo imali odčestičnu tvorbu.

Uz malo dobre volje mogli bismo pridjev *navodni* (*navodni počinitelj kaznenoga djela*) smatrati načinjenim od čestice *navodno*, koja dobro odgovara čestici *tobože*, no u *navodno* možemo vidjeti i prilog, pa i prilog izveden od pridjeva *navodni*.

Odčestični pridjev jest *jesni* – od potvrđne čestice *jest*: no možemo to *jest* sma-

trati i glagolom (usp. i *nijekati* od *nije*), a onda ni to ne bi bila odčestična tvorba.

Mogli bismo reći da je odčestični pridjev *možebitni* (od njega onda dalje prilog *možebitno*) – ako polaznom smatramo česticu *možebiti* (a ne sklop *može biti*).

Odčestični prilog jest *jedvice* – no možemo ga smatati i novom pojačajnom česticom načinjenom od čestice *jedva*, a ako *jedva* smatramo prilogom, onda ni tu ne bismo imali odčestičnu tvorbu.

Od pojačajne čestice *što god* imamo imenicu *štogodacija* (bit će po uzoru na *kajgodacija*).

Ako ima još odčestičnih riječi, bit će da bi se radilo o individualnim prigodnim tvorbama. – Počesto se čestica *pa* upotrebljava na početku rečenice, i tu česticu Aničev rječnik opisuje po kontekstima, i taj o kojem sada ovdje govorim jest onaj u kojem *pa* »izriče sumnju, nepovjerenje, bojazan, nesigurnost« ili »služi da se istakne jedan rečenični dio«, a Sonjin rječnik opisuje ju veoma jednostavno: tako da ona »pojačava riječ ili rečenicu uz koju stoji«. Tako npr. učenik odgovori na jednostavno pitanje koliko je sedam puta šest, »Pa četrdeset dva.« To se prigodno opisuje glagolom *papajati* (ne *papakati*, kako bi bilo po *dadakati*; a ovako pak liči na ono *japaja*, za »ja pa ja«, i *japajajati*) i imenicom *papajanje*. – Tako eto mogu sada ovdje načiniti još odčestičnih riječi, s pretpostavkom da su polazne riječi čestice: *dedekati*, *dederkati*, *dederikati* (govoriti poticajnu česticu *de*, *ded*, *deder*), *hajdekati*, *dajkati* (govoriti *daj*).

Može se dakle zaključiti da se radi zaista o neodredivoj količini riječi načinjenih od čestica, jer se počesto moramo odlučiti hoćemo li polaznu riječ uopće smatrati česticom, i odlučiti se što čestica uopće jest.

Alemko Gluhak

O ODRAZU JATA U GRADIŠČANSKOHRVATSKOM KNJIŽEVNOM JEZIKU

Hrvati kao narod u cjelini, uključujući domovinu i dijasporu, imaju dva službeno priznata književna jezika. Naravno, prvi od njih jest suvremeni hrvatski književni jezik koji je u službenoj uporabi u državi Hrvatskoj, zatim u Hrvata u Bosni i Hercegovini, a kao svoj materinski književni jezik prihvaća ga i glavnina hrvatske dijaspore. Drugi hrvatski književni jezik jest gradišćansko-hrvatski književni jezik. Za razliku od suvremenoga hrvatskoga književnoga jezika koji je temeljen na štokavskom narječju, gradišćansko-hrvatski književni jezik većim je dijelom temeljen na čakavskom narječju. Gradišćansko-hrvatski je književni jezik priznat u austrijskoj pokrajini Gradišće kao drugi službeni jezik, pa se Hrvati te pokrajine imaju pravo njime služiti u administraciji, sudstvu i školstvu. Doduše, u praksi su ta prava znatno manja nego na papiru, ali ipak ostaje činjenica da je taj književni jezik službeno priznat. To je nastavni jezik u dvojezičnim školama, a također i u inim školama u Gradišću gdje se hrvatski poučava samo kao jedan od jezika. Uz to, to je službeni liturgijski jezik Crkve u gradišćanskim Hrvata. To je i jezik gradišćansko-hrvatskoga tiska, gradišćansko-hrvatske književnosti i gradišćansko-hrvatskoga kazališta. Zbog toga se djela napisana tim jezikom ne smatraju dijalekatnom književnošću nego književnošću na gradišćansko-hrvatskom književnom jeziku. Kao svoj književni jezik priznaju ga i zapadnomađarski Hrvati, a uglavnom i Hrvati u Slovačkoj.

U cilju normizacije toga književnoga jezika pristupilo se izradbi rječnika pa je 1982. objavljen *Nimško-gradišćansko-hr-*